

Gratishjälp eller medarbetarskap? - Om de ideella i Svenska kyrkan

I denna artikel skriver Bulle Davidsson om hur Svenska kyrkan ser på de ideella medarbetarnas uppgift i Svenska kyrkan idag och om ideella medarbetares erfarenheter av att arbeta ideellt i en församling.

I våra dagar talas alltmer om ett ökande behov av ideella medarbetare i församlingarna. Med minskande antal kyrkotillhöriga följer ekonomiska begränsningar. Då passar det att dra fram det allmänna prästadömet och prisa lekfolket, eller ”de ideella” som det numera heter.

För den enskilda kan ett ideellt medarbetarskap innebära att bli tagen i anspråk och få utgöra en del i ett sammanhang, att växa som människa, att våga utmana sig själv och sitt sätt att leva i relation till medmänniskor, till Gud och skapelsen. Kyrkans behov och individens – i bästa fall bra för båda. Hur ser Svenska kyrkan på ideellt medarbetarskap idag?

Ideellas plats i Svenska kyrkans organisation

För att ta reda på det slår jag numret till Kyrkokansliet och ber att få tala med den person som har ansvar för detta område. Den vänlige mannen i växeln tänker så det nästan knakar i luren, han rådfrågar kollegor men hittar inget namn. Då tar jag på mig min yrkesroll, det vill säga journalistens, och ringer Svenska kyrkans pressrum. Där får jag inte heller något svar direkt, men kommunikationstören lovar ta reda på ett namn och skickar snart ett sms med namnet Birgitta Lounela.

Birgitta Lounela är diakon och arbetar på avdelningen för kyrkoliv. En av hennes uppgifter är att vara kontakt mellan nationell nivå och organisationen Ideellt forum. Något uppdrag från kyrkomötet som rör ideella finns inte för närvarande, säger hon.

Svenska kyrkan på nationell nivå är inte huvudman i Ideellt forum, i fortsättningen förkortat IF. Det är däremot stiftet, en rad församlingar och flera inomkyrkliga organisationer som till exempel Svenska kyrkans unga och EFS. Birgitta Lounela menar att kontakten med IF är bra. Hon deltar i IF:s årliga idédag som i år blir 23 november och är den tjugonde i ordningen.

Det var under KG Hammars tid som ärkebiskop som IF bildades. Det var ett medvetet val att IF inte skulle inordnas i kyrkokansliet, utan ha en friare roll. IF är ett nätverk av olika inomkyrkliga sammanslutningar som betalar en årsavgift för att vara med. Idag finns 38 huvudmän varav cirka 25 är ”aktiva på riktigt”, enligt IF:s samordnare JanOlof Nordström.

JanOlof Nordström talar om ett paradigmskifte. Han ser en rörelse där detta kommer allt högre på dagordningen, bland annat i församlingsinstruktionerna.

–Visserligen har de ideella fått större prioritet av ekonomiska skäl, men vi hör mer och mer att det är en teologiskt grundad identitetsfråga, säger han.

Han säger att detta med ekonomin varit på gång länge, kyrkomötet har uppmanat församlingarna att i god tid tänka på och vårda det ideella medarbetarskapet. Medvetenheten finns. De ideella är viktiga.

Men, brukar han fråga, om det funnits gott om pengar, skulle de ideella inte varit lika viktiga då? Inför den frågan brukar kyrkoherdarna erkänna att det också i goda tider borde vara plan A att rekrytera ideella och

välkomna och vårda deras medarbetarskap.

Hur tillvaratas människors vilja till engagemang?

När riksföreningen Kvinnor i Svenska kyrkan under ett jämställdhetsprojekt för några år sedan frågade medlemmar om hur de upplevde sin plats som ideella medarbetare i sina församlingar, visade svaren på väldigt olika synsätt. På vissa håll värderas de ideella till den grad att de med regelbundenhet bjuds in till individuella utvecklingssamtal. Andra församlingar ser till att de ideella inte blir för många, eftersom det kan bli problem att sysselsätta dem.

Just relationen anställda – ideella är inte alltid enkel. Samtidigt om du som anställd skulle behöva ett handtag, känns det kanske enklare att ändå fixa det själv. Ideella som jobbar på dagarna kan bara ha möten på kvällarna, och då vill de anställda vara lediga.

JanOlof Nordström bekräftar bilden av stora skillnader:

–När Jesus säger ”Kom och se” och ”Följ mig” och människorna kommer, då får de inte höra ”Nej, nu har vi fullt, kom igen senare”. I vår tid är det församlingsledningen som sitter på makten att hålla öppet eller stängt för ideella, och det ser mycket riktigt väldigt olika ut.

En av tre församlingar har ett medvetet strategiskt sätt att tänka om ideellt medarbetarskap. Så du som individ har en chans på tre att hitta din plats i en bra arbetsgemenskap där anställda och ideella kan mötas i ögonhöjd och bli varandras medkrafter.

I den tidigare nämnda enkäten till medlemmar i Kvinnor i Svenska kyrkan uppgav flera att deras kompetens inte togs i anspråk i hemförsamlingen. I stället för att få en uppgift till-

kyrkan. Där klargörs också vad som gäller för ideella i fråga om arbetsmiljö, försäkringskydd, anmälningsplikt med mera. Skriften kan laddas ned från www.ideelltforum.se.

”Osäkerhet kring regler och trygghetsfrågor i förhållande till ideella kan också vara ett hinder.”

delad, att fixa fika eller blommor, skulle de ha velat få frågan om vad de ville och kunde tillföra. Några skulle visserligen tycka om att bidra med hembakat eller hemplockat, medan konstsoömmerskan gärna hade tagit ansvar för kyrkans textilier och snickaren kunnat laga söndriga stolar i församlingshemmet. Svenskaläraren kanske kunde ordna en poesiafton och författaren en skrivarkurs för anställda, förtroendevalda och ideella. Om de hade fått chansen, och om kyrkoherden hade vågat ta den.

Vilka regler gäller för de ideellas arbete i församlingarna?

Osäkerhet kring regler och trygghetsfrågor i förhållande till ideella kan också vara ett hinder. Där finns dock hjälp att få. Anställda har sina avtal och för förtroendevalda finns också ett regelverk sedan många år. Att vara förtroendevald är en annan sak än att vara ideell medarbetare, även om dessa båda uppdrag kan vara sambo i en och samma person. Dock är det viktigt att denna person inte uppträder i båda rollerna samtidigt, står det i skriften *Tillit, trygghet och ansvar* från Ideellt forum i Svenska

–Det juridiska går att lösa, säger JanOlof Nordström på IF. Den stora uppgiften för kyrkan är att förändra bilden av den ideella medarbetaren som en amatör, en bild som fortfarande är stark:

.Många kan mycket! Vi måste ha ett tillitsbaserat sätt att se på varandra, och det kommer mer och mer. Numera uppmärksammas våra frågor mer ur ett teologiskt perspektiv, grundat i evangeliet. Än så länge får vi acceptera att ekonomin för många är en den primära drivkraften, men det går åt rätt håll.

Några reflektioner

Henrik Roos går på djupet i dessa frågor i sin bok *Idealitet i förändring. Medarbetarskap i kyrkan* (Verbum 2023). Han menar att en hel kulturförändring behövs och är avgörande för kyrkans överlevnad. Som tidigare nämnts är det församlingarna som ansvarar för organisation och utbildning av de ideella, vilket kan bli en uppförsbacke för dem. Roos föreslår att stiftet ska ta ett större ansvar här, vilket kunde innebära ett mer långsiktigt arbete än vad de enskilda församlingarna orkar med.

Med mer ideellt arbete kan församlingen också få en förnyelse, och den enskilda människan mår bra, skriver han:

”Vi är skapade till att ingå i ett sammanhang där vi får bidra med de gåvor och förutsättningar vi bär med oss. När vi får leva ut detta, agerar vi i samklang med skapelsen, i samklang med vårt eget väsen och mår därtill helt enkelt bra.” (Roos 2023 s 26).

BULLE DAVIDSSON

Frilansjournalist, ordförande
i Kvinnor i Svenska kyrkan

Några citat:

”När jag flyttade blev jag inte välkommen som ideell i den nya församlingen. När man glömmer att ta tillvara de ideella så missar man mycket. Många vill bidra med mer än de får.”
Ur enkätsvar, Kvinnor i Svenska kyrkan.

”Många ideella upplever det svårt att bli bemötta positivt för det man önskar bidra med. Jag önskar att församlingarna ska fråga de ideella vad de kan och vad de vill.”

Ur enkätsvar, Kvinnor i Svenska kyrkan.

”Så fina människor. Personal, förtroendevalda, folk som gör frivilliga insatser för att arbetet i församling ska flyta på och inkludera alla andra församlingsbor. En gång om året, så här i försommartid när naturen ströslar med blommande dofter, fågelsång och generöst klorofyllgröna ytor, ordnar kyrkoherde Maria en "tack-tilleralla-resa" med god förtäring och kärleksfull gemenskap. En upplevelse som bär och knyter samman.”

Inlägg på Facebook juni 2024.